

Prvi rezultati i problemi provođenja Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka debelog crijeva u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Ankica Ilić

Zavod za javno zdravstvo Vukovarsko-srijemske županije

Ključne riječi: probir, rak debelog crijeva, Vukovarsko-srijemska županija

Rak debelog crijeva u Vukovarsko-srijemskoj županiji nalazi se po učestalosti među malignim neoplazmama na drugom mjestu kako kod muškaraca tako i kod žena, isto kao i u Hrvatskoj u cjelini, iza raka pluća kod muškaraca i raka dojke kod žena. Isto tako, broj novooboljelih od kolorektalnog karcinoma je u porastu, kako u Hrvatskoj tako i u našoj županiji. Broj novooboljelih i stopa incidencije na 100 000 stanovnika za karcinom kolona i rektuma od 2002.-2004. godine u Vukovarsko-srijemskoj županiji prikazani su u tablici 1.

Tablica 1. Broj novih slučajeva i stopa incidencije na 100 000 stanovnika karcinoma kolona(C18) i rektuma(C20) u Vukovarsko-srijemskoj županiji i u Hrvatskoj 2002.-2004.

VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ŽUPANIJA-UKUPNO	2002				2003				2004			
	C18		C20		C18		C20		C18		C20	
	broj	stopa	broj	stopa	broj	stopa	broj	stopa	broj	stopa	broj	stopa
	43	21,0	44	21,5	58	28,3	48	23,4	42	20,5	56	27,3
M	25	25,4	18	18,3	29	29,5	37	37,6	23	23,4	33	33,5
Ž	18	16,9	26	24,5	29	27,3	11	10,3	19	17,9	23	21,6
HRVATSKA-UKUPNO	1396	31,5	1009	22,7	1420	32,0	1020	23,0	1450	32,7	993	22,4
M	811	38,0	591	27,7	746	34,9	584	27,3	817	38,3	592	27,7
Ž	588	25,4	418	18,2	674	29,3	436	18,9	633	27,5	401	17,4

(Registar za rak HZJZ)

Tablica 1 prikazuje incidenciju kolorektalnog karcinoma u Vukovarsko-srijemskoj županiji kroz 3 godine u usporedbi s prosjekom RH. Promatrajući tablicu primjećuje se da su stope incidencije u Vukovarsko-srijemskoj županiji nešto niže od prosjeka RH osim kod karcinoma rektuma gdje je stopa u 2004. godini za oba spola veća od državnog prosjeka iz čega se da naslutiti da broj novooboljelih u našoj županiji raste i brže nego prosječno. Osim povećanja broja novooboljelih, iz godine u godinu kontinuirano raste i smrtnost od ovog raka, a jedan od razloga je i otkrivanje raka u podmakloj fazi (u trenutku dijagnosticiranja – manje od 10% svih karcinoma debelog crijeva lokalizirano je samo na stijenci crijeva). Aktivni program traženja raka debelog crijeva može biti djelotvoran u prevenciji razvoja raka debelog crijeva zbog toga što se on najčešće razvija iz predhodno benignih adenoma, a vrijeme prelaska iz benigne u malignu formu traje od 10 do 35 godina. Ranim otkrivanjem raka poboljšavaju se mogućnosti izlječenja, kvaliteta života i preživljenje oboljelih.

Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske pokrenulo je u listopadu 2007. godine organizirani Nacionalni program ranog otkrivanja raka debelog crijeva, kojim su obuhvaćeni svi građani Hrvatske u dobi 50 – 74 godine starosti. Jedan od ciljeva Programa je da se u sljedećih 5 godina smanji smrtnost za 15%. Program se provodi u svim županijama, a koordinira ga Ministarstvo zdravstva i HZJZ. U županijama aktivnostima koordiniraju županijski zavodi za javno zdravstvo (ZZJZ). U provedbu programa su osim županijskih ZJZ uključene i kolonoskopske jedinice nadležnih bolnica. U našoj županiji kolonoskopije obavljaju kirurška i internistička kolonoskopska jedinica vinkovačke bolnice.

U Vukovarsko-srijemskoj županiji, kao i u većini drugih, program je počeo u siječnju 2008. godine. Prema popisu iz 2001. godine imamo 63 148 stanovnika u dobi 50 -74 godine. Godisnje bi, sukladno Programu, probirom trebalo obuhvatiti polovicu ispitanika, odnosno njih 31 574. Do sada su pozvana 4 godišta, odnosno 8 348 ispitanika i već se sada vidi, ako se nastavi ovom dinamikom, da se neće u roku 2 godine (sukladno Programu) stići svi pozvati.

U Županijskom zavodu za javno zdravstvo na programu rade tri osobe: koordinator, jedan administrator (sortiranje pristiglih pošiljki, popunjavanje kupovnica, slanje poziva, slanje obavjesti obiteljskim liječnicima spiskova naručenih pacijenata kolonoskopskoj jedinici, podizanje nalaza i dr.) te viši laboratorijski tehničar u mikrobiološkom laboratoriju na analizi testova fekalnog okultnog krvarenja. Što se tiče posla u Zavodu do sada nije bilo nikakvih problema niti zastoja.

Kolonoskopije odrađuju kolonoskopske jedinice i to uglavnom kirurška koja je do sada odradila gotovo sve kolonoskopije (2-3 kolonoskopije obavljene su na internoj). Naime, kad je program krenuo uspostavilo se je da interna jedinica nije dovoljno tehnički opremljena za provođenje programa – nisu imali polipektom, te se polipektomije nisu mogle obaviti u sklopu pregleda.

Program je krenuo, suradnja je što se tiče naručivanja pacijenata s kirurškom kolonoskopijom odlična, trenutno rade tri kolonoskopičara. Sve kolonoskopije budu naručene unutar najviše 14 dana. U početku niti oni nisu radili polipektomije u istom aktu nego su pacijente naručivali ponovo, ali stanje se u tom smislu popravlja.

Jedan od stalno prisutnih problema je nedovoljno očišćen pacijent kod kojeg se ne može obaviti totalna kolonoskopija, a do sada endoskopska ambulanta nije prihvatila preporuku dodatnog čišćenja pacijenata (izotonična tekućina). Inače, nekim pacijentima odmah daju novi termin za ponovnu pretragu i to funkcionira dobro, osim što neki odustanu od ponovnog pregleda.

Jedan od problema u provođenju Programa povezan je uz nedostatke u kompjuterskom programu, što znatno otežava i usporava rad.

Dosadašnji rezultati u Vukovarsko-srijemskoj županiji

Od ukupno 8 348 poslanih poziva sa testovima za FOBT iz pošte se vratilo 531 pismo s nepoznatim primaocem. U Zavodu je do sada zaprimljeno 1539 pisma ispitanika od kojih je 236 bilo bez testa, a od 1303 koji su bili s testovima 99 je bilo neispravno. Svim ispitanicima s neispravnim testom smo ponovo poslali pismo s testovima i uputama. Svi testovi su odčitani odmah po zaprimanju, a pozitivni su naručeni na kolonoskopiju. Istovremeno su i obiteljski liječnici pismeno obavješteni o pozitivnom FOBT kod njihovog pacijenta.

U tablici 2 su prikazani dosadašnji rezultati pregleda stolica i kolonoskopija po godištima:

Tablica 2. Rezultati FOBT i kolonoskopskih pregleda do 15.12. 2008.:

godište	poslan o poziva	obrađeno stolica	pozitivnih				obavljeno kolonoskop.	patološki nalaz br/%	CA	polip	ostalo
			broj(m/ž)	uk.%	m%	ž%					
1933	1927	279/14,5%	12(8/4)	4,7	7,8	2,6	11	8/72,7	2/m	4	5
1934	2079	244/12,5%	28(14/14)	12,5	16,9	9,6	23	15/65,2	2/1m 1ž	8	8
1936	2143	222/13,1%	31(17/14)	13,5	15,8	11,6	25	12/48,0	0	6	8
1937	2199	512/23,9%	44(23/21)	9,3	12,2	7,4	33	18/54,5	0	7	13
ukupno	8348	1257/15%	115(62/53)	9,1			92	53/57,6	4	25	34

Najviše obrađenih testova je kod ispitanika 1937. godišta, ali ukupno gledano odaziv je vrlo mali (15%) i daleko je od zamišljenih 50-60%. Broj pozitivnih testova kretao se ukupno od 4,7% u 1933. godištu do 13,5% u 1934. godištu (prosjeck 9,1%) što je znatno više nego što se očekivalo prilikom planiranja Programa (3-4% u općoj populaciji). U svim godištimaj broj pozitivnih kod muškaraca veći nego kod žena. Ukupno se na kolonoskopiju javilo 92 od 115 pozitivnih što iznosi 80%. Nekakav patološki nalaz je imalo 53 osobe što iznosi 57,6% od ukupno pregledanih. Otkrivena su 4 karcinoma, 2 kod muškaraca 1933. godišta te 1 kod muškarca i 1 kod žene (Ca in situ), oboje 1934. godišta.

Zaključak

Iz dosadašnjih rezultata se vidi da je broj patoloških nalaza vrlo velik i da provođenje Programa ranog otkrivanja kolorektalnog karcinoma ima u našoj populaciji itekako smisla. Kao što se vidi iz podataka, jedan od glavnih problema je slab odaziv ispitanika na probir, a to je među najvažnijim čimbenicima uspješnosti Programa. Potrebno će biti povećati informiranost pučanstva na svim razinama, što bi trebalo utjecati na bolji odaziv.

Kontakt osoba:

Ankica Ilić, dr.med. spec.epidemiolog
 Zavod za javno zdravstvo Vukovarsko-srijemske županije
 Služba za epidemiologiju- Ispostava Županja
 Dr.F.Račkog 32, Županja
 Telefon/fax: 032/ 833 834
 E-mail: epidemiologijazu@zzjz-vs.hr